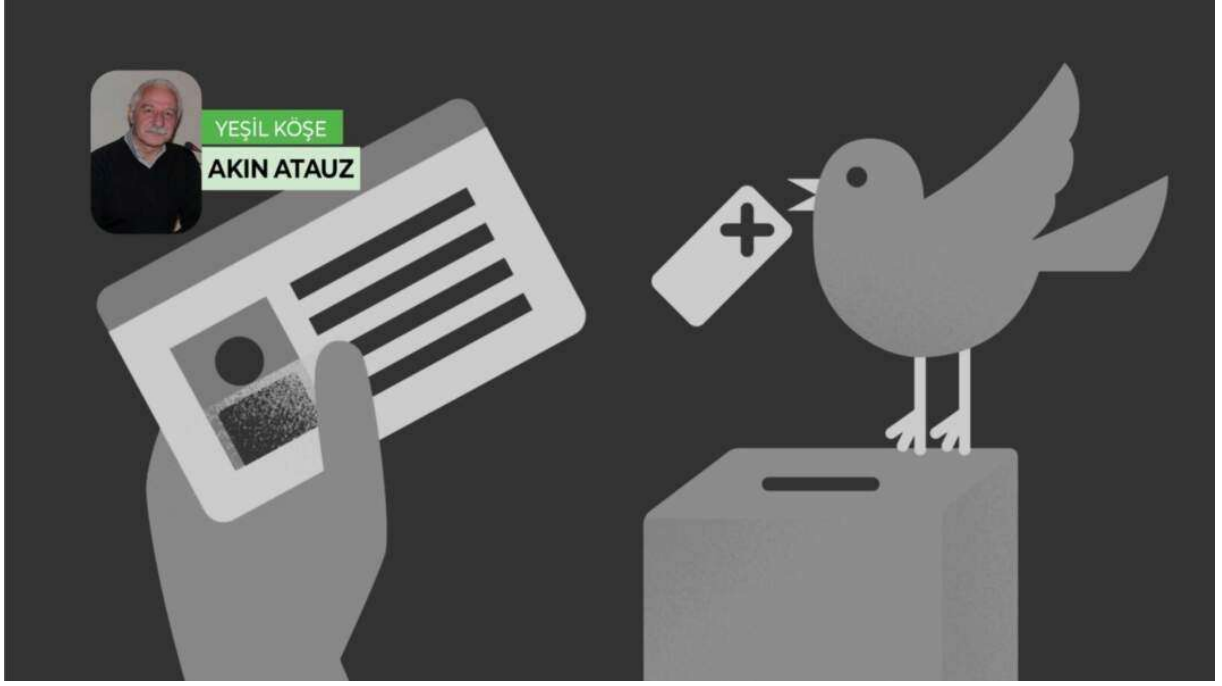

‘Katılımcı demokrasi’ nasıl bir kuş?

Bütün bu bilgi/ olgu ve tartışmalar kümesindeki gezintide, Türkiye’nin geleceği için daha net/ işe yarar şeyler söyleyebilme arayışını sürdüreceğiz sanırım...

Akın Ataüz

İllüstrasyon: Ray Dak Lam

02/03/2024

Türkiye demokratik bir ülke olma özeliğini kaybetmekte ve tam bir faşizme (ya da İslami faşizme) yaklaşmakta olan bir ülke. Demokrasi, büyük ölçüde sandık ve seçim varlığına indirgenmiş durumda. Gerçi hala bazı eleştirel/ muhalif ve dolayısıyla ana akıma karşı sesleri duyabiliyor veya iktidara karşı alternatifleri üretebiliyor ve tartışıyoruz ama gerçek ve eylemli bir muhalefeti gerçekleştirebiliyor muyuz, ya da ne kadar gerçekleştirebiliyoruz/ gerçekleştirebiliriz?

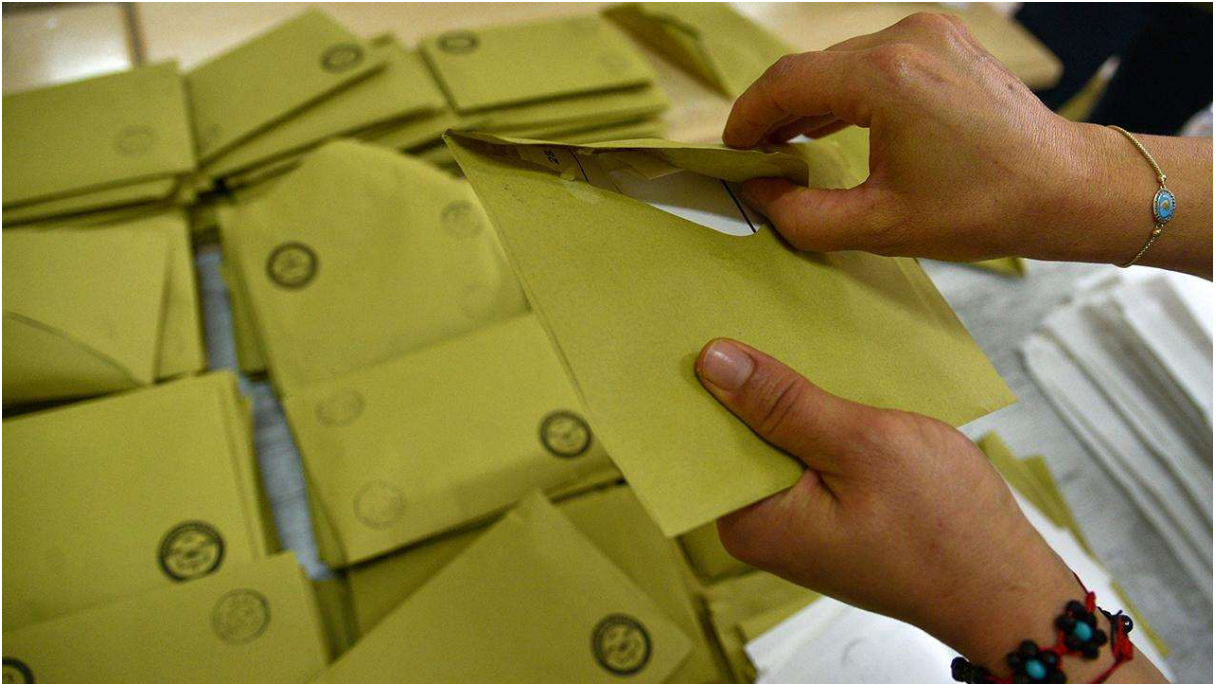
Demokrasinin seçkinlerin dışında ve toplum katında, kapsamlı ve içtenlikle benimsenmediği bir ülkede, yerel yönetimlerin/ belediyelerin demokrasisini tartışıyoruz. İktidar bloğundan olmayan belediyeleri, sadece bir **demokrasi görüntüsü** oluşturmaları ve gerçekte temel tercihlerinin/ politikalarının, iktidarın ideolojik atmosferi içinde kalması veya çeşitli eksiklikleri nedeniyle, kamusal yararın çoğaltılması ve eşit dağıtımı, ekoloji ve iklim politikaları vb. bakımlarından, sıkı bir biçimde eleştiriyoruz.

En çok da, yerel demokrasinin (temsilciler düzeyinde olsa bile) sağlıklı biçimde işleyişi, ya da geliştirilmesine, kentli toplumun daha geniş ve etkili biçimde kentsel kararlara ve işleyişlere katılmasına olanak sağlayacak katılımcı demokrasi terimini, hiçbir anlam ifade etmeyen sloganlaştırılmış ama yalınkat ve yalancı bir işlev için kullanmaları

nedeniyle, yükleniyoruz, bu belediyelere. **Kentsel sorunlar** üzerine ne bir tartışma alanı açtıkları, ne kararlara katılım mekanizmaları geliştirdikleri ve ne de uygulamaların izlenmesini-eleştirisini ciddiye aldıkları var.

Eleştiriyoruz ama bu ne kadar doğru? Bu eleştirel ve oldukça da kızgın tutum, nasıl bir düşüncenin parçası? Ne elde edebilir, zaten zayıflayan bir demokratik ortamdaki, göreceli demokrasi iddiasındaki yerel yönetimleri eleştirmek? Bu, zaten çok güçsüz olan muhalefet bloğunu daha da parçalayacak aptalca bir tutum değil mi? Onları böyle bir konjonktürde hırpalayıcı bir yaklaşım, savunulabilir mi?

Bunlar, yazıları yazarken kendime sorduğum sorular. Ama yine de, özellikle **“sol”** belediyeleri eleştirmeye, “sol” politik partilerin programlarına/ seçim açıklamalarındaki boşluklara işaret etmeye, “sol” sivil (ve sivil toplum) örgütlenmelerdeki tutarsızlıklara-yeteri kadar özen gösterilmemiş (ama gösterilmesinin yaşamsal olduğunu düşündüğüm) boyutlarına, dikkat çekiyorum.

Neden?

Demokrasinin ne kadar kırılgan, ne kadar güç gelişen ve kolay yıkılan bir toplumsal işleyiş mekanizması olduğunu, Türkiye gibi kendi tarihi veya geleneksel kültürünü otoriteye büyük değer vererek ve itaate yatkın biçimde inşa etmiş/etmekten başka çare geliştirememiş toplumlarda demokrasinin daha da güç varolabileceğini bildiğim halde, neden böyle yapıyorum?

Öncelikle, eğer eleştirel bir tutumla, demokrasi fikrini ve demokratik işleyişleri, iyi-kötü var olan demokratik mekanizmaları geliştirme olanaklarını, zorlamaz ve bunlar üzerinde özgür akılla düşünmezsek, Türkiye’deki demokrasiyi yumuşak pamuklar içinde kuvvete yatırırsak, “daha iyi” bir demokratik duruma hiçbir zaman ulaşamayacağımızı düşündüğüm için, tartışmayı canlı tutmayı önemsiyorum. Ayrıca, demokrasinin yaşayabilmesi için toplumun içinde bulunduğu sorunlarla güçlü bir bağ kurabilmiş ve bu sorunlara karşı ciddiye alınabilecek kadar güçlü ve işlevsel bir yaratıcı aklın/ düş gücü canlılığının alternatifler üretebilmesinin, “solun” ya da iktidar bloğu tiranlığına karşı olan herkesin, işine yaşayabileceğini düşündüğüm için, devam ediyorum.

Yenilenmekten, ama yaratıcı ve eşitliğe/ özgürlüğe ve çoğulculuğa/ demokrasiye doğru yenilenmekten bahsedenlerin, en yapamayacağı/ yapmaması gereken şeyin, kendisini tekrar etmek ve değişmekte olan dünyanın bütün öğelerine karşı yeni sözler/ boyutlar ve eylemler/ özgün çözümler içeren tartışmalardan uzak durmak olacağını düşündüğüm için, devam ediyorum. Demokrasi ve onun da odağında olduğunu zannettiğim “katılımcı demokrasi” kavramının, hem düşünsel eksen hem de yöntemsel olarak, henüz olmayanı düşlemeyebilmek için, stratejik bir konumda olduğunu varsayıyorum.

Bir önceki yazının son paragrafını da bu düşüncelerle yazmıştım ve **Arif Şentek** ve **Bahtiyar Çetinbaş**’tan gelen iki yanıt, beni olağanüstü güdüledi ve güçlendirdi.

“Katılımcı demokrasi” kavramını daha iyi kavramaya çalışırken, ama daha da önemlisi Türkiye toplumu içinde “**politika**” yapmakta olanların da akını kurcalamakta olan (böyle olabileceğini, bütün sol partilerin seçim bildirgelerinden doğru gözlemlediğimden) bazı sorular var:

Temsili demokrasi ve katılımcı demokrasi birbirinden tamamen farklı ve birbirinin karşıtı iki kavram mı, yoksa birbirinin tamamlayıcısı ve her ikisi de bir arada olabilen kavramlar mı?

Örneğin:

Temsili demokrasi içinde katılımcı demokrasi örneği olabilecek uygulamalar ve Katılımcı demokrasi içinde temsilci seçimleri, vb. gibi uygulamalar, söz konusu olabilir mi?

Katılımcı demokrasi, daha çok küçük (yerel ve oldukça homojen) toplum birimleri, ya da yerel yönetimler için uygun olan bir yönetim biçimi mi, yoksa ulusal ölçekte, hatta uluslararası ölçeklerde de geçerli olabilir mi?

Temsili demokrasi zaman açısından belirli bir yasal süreklilik ile tanımlanmışken, katılımcı demokrasinin ad-hock karakteri nedeniyle, zaman içinde kopukluklar ve açılıp-kapanmalardan ötürü, gözenekli ve kesikli bir **zaman algısı** yarattığı söylenilebilir mi?

Diğer bir deyişle katılımcı demokrasi, zaman açısından süreksiz ve bu nedenle de rastlantısal bir yapıya mı sahip?

Katılımcı demokrasinin kalıcı ve kendi demokratik ortamında aldığı kararların geçerli ve uygulanabilir olması, temsili demokrasinin katılımcı demokrasiyi tanımış ve tanımlamış olmasına mı bağlıdır? Temsili demokrasinin bazı durumlarda (propaganda veya popülist amaçlarla vb.) “katılımcı” araçlar (referandum, anket vb.) kullanmış olması, “katılımcı demokrasi” örneği olabilir mi?

“Katılımcı bütçe” uygulamaları gibi uygulamalar, bir anlamda, temsili demokrasinin izin vermesi veya gerekli bulmuş olması gibi (geçici) katılımcılıklar, “katılımcı demokrasi” olarak düşünülebilir mi?

Katılımcı demokrasinin işlediği ve etkili olduğu alan olarak belediyelerin ve merkezi yönetimin “resmi” ve temsili yapılarını incelemekle birlikte, sivil toplumun asıl yatağındaki örgütlenmelere (muhtarlıklara/ azalara, il-ilçe yönetimlerine, derneklere, meslek odalarına, sendikalara, hatta sivil toplum girişimlerine ve daha genel olarak işyerlerine, okullara, spor alanlarına, aile içine vb.) bakmak gerekmez mi?

Katılım için yeni araçlar, mekanizmalar veya örgütlenme biçimleri, karar alma mekanizmalar yaratılması ve bu yeni araçların beraberliğinin veya eşgüdümünün, ya da iletişiminin sağlanması (ve toplumun sürekli izlemesine/ eleştirisine ve denetimine açık tutulabilmesi) için, ne tür özellikleri olan politik sistem (ya da ön-koşullar) gerekecek? Katılımcılığın geçerli olduğu bir demokraside, sayı ve ölçek büyüdükçe veya farklı biçimlerde kurulmuş (işleve göre veya coğrafi yere göre vb.) ve farklı yapıları olan katılım birimleri arasında, hiyerarşik olmayan ama ilişkileri/ etkileşimi sağlayacak mekanizma nasıl kurulacak? Teknolojik bir ağ düşünürsek bile, ölçek ve kapsam büyüdükçe, tartışma ve karar alma (ve daha sonra uygulama) nasıl gerçekleşecek?

1990’lı yıllardan beri, bu tür soruların ve çok daha ötesinin tartışıldığı birçok kitapta, tartışmacıların kendi toplumlarının (ve ulaşabildikleri kadar diğer akıl çelen deneyimlerin) örneklerine dayanarak geliştirdiği kuramları bulabiliriz. Lorasdağı da, bu alandaki tartışmanın ve gelişmelerin mükemmel bir özetini-yorumunu veriyor zaten.

[Lorasdağı Berrin Koyuncu (2023), Katılımcı Demokrasi, Çınar Menderes (der.), Demokrasi Kuram Kurum Süreç içinde, ss: 65-83, İletişim, İstanbul]

Bütün bu bilgi/ olgu ve tartışmalar kümesindeki gezintide, Türkiye’nin geleceği için daha net/ işe yarar şeyler söyleyebilme arayışını sürdüreceğiz sanırım...

Akın Atauz